

Ärende: VN/29418/2023

Utkastet till regeringens proposition med förslag till ändringar i lagstiftningen om social- och hälsovård för att införa en terapigaranti för barn och unga

Lausunnonantajan lausunto

1. Representerar svaranden

Något annat

2. Genomför den föreslagna författningshelheten målet att förbättra tillgången till stöd och vård i ett tidigt skede av den psykiska hälsan hos barn och unga inom tjänsterna på basnivå?

Nej, utan det behövs i stället för och/eller dessutom följande åtgärder [Svenska Finlands folkting (Folktinget) tackar för möjligheten att lämna utlåtande om utkastet till regeringens proposition med förslag till ändringar i lagstiftningen om social- och hälsovård för att införa en terapigaranti för barn och unga. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag (lag om Svenska Finlands folkting 1331/2003) tar Folktinget ställning endast till aspekter som berör den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter. Enligt 17 § i grundlagen ska det allmänna tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. I regeringens proposition om reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna konstaterades, att förutom en formellt jämlik behandling av språken, förutsätter 17 § också att den faktiska jämlikheten mellan den finsk- och svenskspråkiga befolkningen tryggas (RP 309/1993). Bestämmelsen är av betydelse när samhälleliga tjänster, så som social- och hälsovårdstjänster, ordnas. Detta kan i praktiken kräva särlösningar av språkliga skäl. Trots att de språkliga rättigheterna inte ändras formellt i propositionen, ska justitieministeriets anvisning för bedömning av språkliga konsekvenser (justitieministeriets publikation 46/2016) iakttas i lagberedningen. I en språklig konsekvensbedömning är det nödvändigt att säkerställa att den finsk- och svenskspråkiga befolkningen också har faktisk tillgång till de tjänstehelheter som föreslås, på eget språk och enligt lika grunder. Folktinget konstaterar att propositionen innehåller en mycket kort redogörelse av förslaget konsekvenser avseende de språkliga rättigheterna. Det konstateras bland annat att språkliga rättigheter i nuläget inte tillgodoses fullt ut och att det kan antas att samma utmaningar framträder även i genomförandet av den föreslagna lagstiftningen. Det konstateras även att Hälsa i skolan-enkäten visar att elever i svenska skolor upplevde avsevärt mer sällan än elever i finska skolor att de hade fått hjälp av yrkespersoner inom elevvårdstjänsterna när de behövde det. Av resultaten kan man även se att i svenska skolor hade barn och unga besökt yrkespersoner inom elev- och studerandevårdstjänsterna oftare än andra, men de ansåg dock att de fått stöd och hjälp för sitt

välbefinnande mer sällan än andra. I propositionen konstateras att orsakerna till dessa upplevelser bör utredas närmare framöver. Folktinget anser att det som beskrivs under rubriken huvudsakliga konsekvenser och språkliga rättigheter inte kan anses utgöra en språklig konsekvensbedömning i den mening som förutsätts under lagberedning. Det är anmärkningsvärt att det i lagförslaget uttryckligen konstateras att de språkliga rättigheterna inte garanteras i nuläget, samt att det kan antas att samma utmaningar framträder även i genomförandet av den föreslagna lagstiftningen, men utan att ha utrett detta desto mer eller föreslå riktade insatser eller åtgärder för att avhjälpa detta. Konstaterandet i propositionen tyder i sig på att lagförslaget med stor sannolikhet inte skulle förbättra tillgången till stöd och vård i ett tidigt skede av den psykiska hälsan hos svenskspråkiga barn och unga inom tjänsterna på basnivå. Den enda åtgärd som verkar föreslås i propositionen gällande specifikt svenskspråkiga tjänster är att man "i välfärdsområdena ska säkerställa att metodutbildningarna riktas till anställda som arbetar på svenska, så att de språkliga rättigheterna kan tillgodoses i de praktiska tjänsterna." Detta är en mycket viktig och grundläggande förutsättning för att kunna erbjuda de föreslagna tjänstehelheterna på svenska, men enligt språklagstiftningen borde det redan vara en självklarhet i de tvåspråkiga myndigheternas verksamhet att personalen utbildas även på svenska. Såsom det även konstateras i propositionen garanteras inte de språkliga rättigheterna i nuläget, vilket till stor del beror på bristen på svenskkunnig personal. Den föreslagna åtgärden kan med andra ord inte anses vara tillräcklig för att lösa dessa problem, utan det behövs även nya resurser utöver den befintliga svenskkunniga personalen som kan tillhandahålla tjänsterna på svenska. Det är även anmärkningsvärt, att det under lagberedningen inte har utretts hur stor andel av personalen inom social- och hälsovården som skulle klara av att tillhandahålla tjänsterna enligt lagförslaget på svenska. I huvudstadsregionen är det mycket svårt att hitta svensktalande psykoterapeuter. Enligt Folktingets kännedom finns det en del med psykodynamisk eller psykoanalytisk utbildning, men de har inte nödvändigtvis färdigheter för att tillhandahålla korttidsterapitjänster. Fortbildning i dessa metoder för svenskkunnig personal på basnivå inom social- och hälsovården bör inledas med snabb tidtabell, för att undvika för stor belastning på personalen vid specialsjukvården. Att få in nya svensk- eller tvåspråkiga resurser till primärvården och socialvården kommer att vara mycket utmanande och kräver riktade och målmedvetna insatser. En analys av hur lägesbilden ser ut gällande barns och ungas tillgång till svenskspråkiga tjänster för vård av psykisk ohälsa saknas i propositionen. Detta vore mycket viktigt att göra, särskilt sedan social- och hälsovårdsreformen trädde i kraft då många fungerande lösningar för den svenskspråkiga befolkningen splittrades, och då resultaten i Hälsa i skolan-enkäten tydligt bekräftar att det finns brister i tillgången till svenskspråkiga tjänster för barn och unga som mår dåligt. Eftersom tillgången till svenskspråkiga mentalvårdstjänster är i ett mycket sämre utgångsläge än tillgången till finskspråkiga tjänster bör utmaningarna och de särskilda behoven avseende svenskspråkig verksamhet utredas, i syfte att säkerställa att även den svenskspråkiga befolkningen kan åtnjuta terapigarantin. Undersökningar om barns och ungas tillgång till svenskspråkig vård för psykisk ohälsa borde med andra ord ha gjorts redan under beredningen av propositionen, i syfte att erhålla en korrekt bild av nuläget att lägga till grund för lagförslaget och de åtgärder som föreslås. Detta innebär följaktligen att det finns en stor risk att svenskspråkiga tjänster i praktiken inte kommer att kunna garanteras den svenskspråkiga befolkningen inom de föreslagna tidsfristerna. Det uppstår därmed en stor ovisshet huruvida den svenskspråkiga befolkningen i praktiken kommer att få tillgång till vård på samma grunder som den finskspråkiga befolkningen.]

3. Är bestämmelserna om psykosociala interventioner som omfattas av garantin fungerande med tanke på tillämpningen av 53 § i hälso- och sjukvårdslagen och 10 a § i lagen om studerandehälsovård?

Kann inte säga

4. Är fastställandet av maximitiden för inledande av psykosocial vård som omfattas av garantin fungerande med tanke på tillämpningen av 53 § i hälso- och sjukvårdslagen och 10 a § i lagen om studerandehälsovård?

Kann inte säga

5. Är definitionen av psykosocialt stöd som service inom mentalvårdsarbete och psykosociala arbetsmetoder som omfattas av garantin fungerande med tanke på tillämpningen av 25 a § i socialvårdslagen?

Kann inte säga

6. Är bestämmelserna om verkställigheten av beslut om service inom mentalvårdsarbetet som omfattas av garantin fungerande med tanke på tillämpningen av 45 § i socialvårdslagen?

Kann inte säga

7. Är de föreslagna bestämmelserna i 2 a § i statsrådets förordning om innehållet i och beredningen av välfärdsområdenas samarbetsavtal tillräckliga i fråga om metoderna inom hälso- och sjukvården?

Kann inte säga

Motivering och eventuella utvecklingsförslag

-

8. Är de föreslagna bestämmelserna i 2 a § i statsrådets förordning om innehållet i och beredningen av välfärdsområdenas samarbetsavtal tillräckliga i fråga om metoderna inom socialvården?

Kann inte säga

Motivering och eventuella utvecklingsförslag

-

9. Hur är det med tanke på informationshanteringen ändamålsenligt att följa upp hur maximitiderna för terapigarantin för barn och unga uppnås?

Folktinget önskar framhålla att det är av mycket stor vikt att informationshanteringen även inkluderar uppföljning av de svenskspråkiga tjänsterna, särskilt då omständigheterna redan tyder på att svenskspråkiga inte kommer att åtnjuta terapigarantin på samma grunder som finskspråkiga. I nuläget samlas det inte in nationell eller regional statistik och data om de svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänsterna i tillräcklig utsträckning för att kunna jämföra med de finskspråkiga tjänsterna på ett likvärdigt sätt.

När THL tar fram åtgärds-koder för att registerbaserat kunna följa upp genomförandet av den föreslagna lagstiftningen är det mycket viktigt att de även beaktar de tvåspråkiga välfärdsområdenas skyldighet att samla in data om de svenskspråkiga tjänsterna. Det bör skapas specifika åtgärds-koder eller andra metoder som möjliggör en uppföljning av svenskspråkiga tjänster. Detta är nödvändigt för att enligt propositionen kunna granska antalet svenskspråkiga patienter och klienter som omfattas av vård och intervention, frekvensen för genomförda besök, vård- och tjänstperiodens varaktighet samt individuella terapivar på svenska. Detta är även en grundförutsättning för att möjliggöra kunskapsbaserad ledning (tiedolla johtaminen) inom de tvåspråkiga välfärdsområdena.

10. Hurdan nationell styrning och vilka åtgärder anser ni att ett lyckat genomförandet av den föreslagna lagstiftningen förutsätter?

Med hänvisning till punkt 2 ovan, anser Folktinget att det i en reform som denna där tillgång till tjänster ska garanteras inom en viss tidsgräns, måste beaktas i beredningen att tillgången till svenskspråkiga social- och hälsovårdstjänster är bristfällig och därmed i ett sämre utgångsläge än tillgången till finskspråkiga tjänster. Redan i nuläget finns det stora utmaningar med tillgången till svenskspråkiga mentalvårdstjänster, och det kommer även fortsättningsvis att vara en mycket stor utmaning att säkerställa att svenskspråkiga barn och unga får de föreslagna tjänsterna inom tidsfristerna.

Genomförandet av en terapigaranti skulle kräva riktade nationella åtgärder för att säkerställa att skyldigheten att tillhandahålla vård på båda språken inom tidsfristerna verkligen uppfylls. För att kunna säkerställa en likvärdig tillgång till de föreslagna tjänsterna på både finska och svenska bör det utredas vilka av lagförslagets åtgärder som bör vara specialanpassade för att de språkliga rättigheterna ska uppfyllas i praktiken, samt vilka eventuella ytterligare åtgärder som skulle behövas. Det kan inte lämnas outrett i ett lagförslag om målet verkligen är att tidsfristerna ska uppfyllas även för svenskspråkiga barn och unga.

Eftersom den svenskspråkiga befolkningens andel är liten i de flesta av de tvåspråkiga välfärdsområdena, krävs särskilda åtgärder för att skapa förutsättningar för att tillhandahålla en likvärdig social- och hälsovård på finska och svenska. Detta förutsätter ett systematiskt arbete och strukturer som beaktar patientens språk och personalens språkkunskaper. Detta kan kräva särlösningar på nationell nivå och kräver även att regeringen tar ett krafttag kring att säkra tillgången till svenskunnig vårdpersonal. Det kan handla om att säkerställa att vårdpersonal undervisas tillräckligt i det svenska språket, att möjliggöra för svenskspråkig personal från Finland eller övriga Norden som inte har lika goda kunskaper i finska att ändå kunna arbeta vid tvåspråkiga vårdorganisationer, och att det stora behovet av svenskunnig vårdpersonal beaktas redan under utbildningen vid högskolorna och universiteten. Utöver de svenskspråkiga vårdutbildningarna finns mycket goda exempel på integrerade biämnestudier i svenska vid den finskspråkiga läkarutbildningen vid Åbo universitet i samarbete med Åbo Akademi. Liknande metoder vid övriga vårdutbildningar bör utredas och uppmuntras.

Folktinget vill gärna även lyfta fram regeringens nedskärningar i stödet för tredje sektorn. Tredje sektorns svensk- och tvåspråkiga organisationer spelar en betydande roll både som serviceproducenter och via deras allmännyttiga förebyggande verksamhet, och utgör ett viktigt komplement till den offentliga social- och hälsovården. Tredje sektorns organisationer har en omfattande förebyggande verksamhet och verksamhet som främjar hälsa och välfärd. I synnerhet i de välfärdsområden där den svenskspråkiga befolkningens andel är liten har tredje sektorns organisationer en mycket viktig roll som komplement i form av olika typer av stöd och rådgivning. På grund av de aviserade nedskärningarna riskerar mycket av denna viktiga verksamhet att dras in, när de tvärtom vore viktiga att bibehålla som ett led i att garantera tillgången till svenskspråkiga tjänster. Folktinget anser därför att nedskärningarna som drabbar svensk- och tvåspråkiga organisationer inom denna sektor bör ses över, för att undvika allt för stor påverkan på deras verksamhet för svenskspråkiga.

11. Regeringens beslut våren 2024 om att förlänga vårdgarantin för primärvården från 14 dygn till 3 månader kommer i fråga om icke-brådskande vård att inverka på maximitiden för ordnande av det första vårdtillfället inom primärvården. Anser ni att denna ändring förutsätter författningsändringar i bestämmelserna om terapigaranti om den genomförs?

Kann inte säga

Motivering och eventuella utvecklingsförslag

-

12. Annan respons om utkastet till regeringsproposition

-

Kotzev Christine
Svenska Finlands folkting